

6. См. Валицкая А. П. Философские основы современной парадигмы образования// Педагогика, 1997, №3 - с. 15-19; Щедровский П. Г. Очерки по философии образования. - М.: Эксперимент, 1993; Поддьяков А. Н. Философия образования: проблема противодействия// Вопросы философии. 1999, №8 с. 119-128; Ямбург Е. Философия образования: между Сцилей и Харибдой// Частная школа. 1996 - №6, 1997 - №7.
7. См. указанную работу.
8. См.: Бюлетень ВАК України, 1999, №4, с. 20.
9. Советский энциклопедический словарь. М.: «Советская Энциклопедия», 1979 - с. 250.
10. Там же, с. 920.
11. См.: УСЕ Універсальний словник-енциклопедія. - К.: «Трина», 1999 - с. 998
12. См.: УСЕ Універсальний словник-енциклопедія. Київ, «Трина», 1999 - с. 1034; «Советская Энциклопедия», 1979 - с. 990.
13. См. указ. работу - с. 176-177.
14. Зязюн І. Філософські проєкції освіти й освітніх технологій.// Шлях освіти. - 1996, №1 - с.5
15. Лутай В. С. Філософія сучасної освіти: Навчальний посібник. - К.: Центр «Магістр-S» Творчої спілки вчителів України, 1996 - с. 10-33.
16. Гессен С. И. Основы педагогики. Введение в прикладную философию. Учеб. Пособие для вузов. М.: «Школа-Пресс», 1995 - с. 37
17. Там же.
18. Михайлов Ф. Т. Философия образования: ее реальность и перспективы// Вопросы философии, 1999, №8 - с. 98.
19. См.: В. І. Воловик. Філософія і наука: взаємозв'язок вузівських курсів// Культурологічний вісник. Науково-теоретичний щорічник нижньої Наддніпряни. Вип. 2. - Запоріжжя, 1995 - с. 76-81; Воловик В.І. Философия истории. Курс лекций. Запорожье, 1995 - с. 4-6; Воловик В. И. Введение в философию. Учебное пособие - Запорожье.: Просвіта, 2000 - с. 5-6.
20. См. указ. работу Ф. Т. Михайлова, с. 94.
21. Там же, с. 96
22. Там же, с. 98
23. См.: Прикот О. Г. Лекции по философии педагогики. - СПб: Изд-во Т.В.Пинк, 1998.
24. Там же, с. 6.

В.П.БЕХ

КОНЦЕПЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ОРГАНІЗМУ: ПРОБЛЕМНЕ ПОЛЕ СУЧАСНОЇ СОЦІОЛОГІЇ

Головна проблема сучасної соціологічної думки полягає, на мій погляд, у тому, що класичні соціологічні теорії минулого століття (К.Маркса, М.Вебера, Е.Дюркгейма та інш.), кожна з яких під своїм кутом описувала розвиток індустріального суспільства, значною мірою вичерпали свій пізнавальний ресурс, а молоді теорії, що виникли уже протягом ХХ століття і пояснювали інтегративні процеси між двома протилежними світами, не дістали належного евристичного потенціалу й затихли.

До того ж, світ став рухатись уперед семимильними кроками, оскільки у другій половині ХХ століття він вийшов на якісно нове плато розвитку, а саме – вступив у інформаційну фазу. На цьому етапі теорії конвергенції відпали як такі, що не встигають за дрейфом соціального світу.

За цих умов на перший план вийшов морфогенетичний аспект самооновлюваного соціального світу, що проходить етап глибокої структурної перебудови на мікрорівні, в ході якої соціальні структури з сенсильної матерії замінюються, як це й передбачав свого часу П.Сорокін, на конструкти інтелегібельного походження. Саме з цієї причини сьогодні значно актуалізується необхідність пояснення біфуркаційного характеру суспільних процесів та має місце різке збагачення методології соціологічної науки принципами синергетики, теорії катастроф, ідеями соціального морфогенезу, саморегуляції та іншими.

Сучасна соціологія потребує нових концепцій саморозгортання соціального життя, які б органічно поєднували її мікросоціологічний та макросоціологічний підходи та слугували б предметом інтелектуального опрацювання за допомогою її специфічних алгоритмів. До речі, інструментарій соціології ХХІ століття також потребує значного оновлення, оскільки аналіз соціального світу на мікрорівні, а ще більше – на мегарівні, вимагає якісно нового категоріального апарату соціальних досліджень. Оперування термінами, що не належать до цих рівнів, веде до грубого редукціонізму та спотворення нашого уявлення про процеси, що тут протікають.

В арсеналі сучасної соціальної філософії є, на мою думку, високопродуктивна ідея, яка може дати значний і переважно якісний поштовх до розвитку соціологічних знань про соціальний світ - це *ідея соціального організму*. Вона, як добре відомо, прийшла у ХІХ столітті до філософії з соціології, а тепер, наприкінці ХХ століття, набувши конкретного змісту, повертається до соціологів значно збагаченою та ускладненою.

На користь того, що ідея соціального організму плідно працювала на користь збагачення знань про соціальний світ, красномовно свідчить широке використання цього поняття в сучасній філософсько-науковій літературі. Це такі поняття, як «суспільний організм», «колективний організм», «духовний організм», «соціетальний організм», «етносоціальний організм», «державний організм», «народно-державний організм», «інституціональний організм», «культурологічний організм», «церковний організм», «організм формації», «організм країни», «організм нації», «організм галузі», «організм регіону», «організм міста», «організм підприємства» та інші.

Спочатку ця ідея працювала у теорії пізнання як методологічний засіб. Її високу життєздатність добре пояснив В.І.Вернадський, який писав: «Створюється нова своєрідна методика входження у невідоме, яка виправдовується успіхом, але яку образно (моделлю) ми не можемо собі уявити. Це ніби зафіксоване у вигляді «символу», що створюється інтуїцією, тобто підсвідомим для дослідника охопленням множини фактів, нове поняття, яке відповідає реальності. Логічно ясно зрозуміти ці символи ми поки не можемо, але застосувати до них математичний аналіз й відкривати цим шляхом нові явища чи давати їм теоретичне узагальнення, що перевіряються у всіх логічних висновках фактами, надійно враховуючи їх мірою та числом, ми можемо»¹.

Ретроспективний аналіз розвитку ідеї соціального організму показує, що вона пронизує усі рівні та напрямки суспільної думки людства. Вона інтенсивно застосовується дослідниками і практиками для вивчення цілісності технічної, економічної, соціальної, політичної, ідеологічної та духовної сфер суспільства. Особливо швидко її розповсюдження спостерігається протягом ХХ століття, тобто під час завершення формування соціальних організмів окремих країн та переходу світової спільноти до формування континентальних і міжконтинентальних соціальних структур, – врешті-решт єдиної планетарної людської спільноти.

На підставі праць Платона, Аристотеля, Плутарха, Ф.Аквінського, І.Салісберійського, Ж.Ж.Руссо, Г.Гегеля, А.Уайтхеда, Ш.Монтеск'є, Г.Греєфа, Т.Гобса, П.Леру, Г.Спенсера, А.Шефле, П.Лілієнфельда, Р.Вормса, Ф.Шеллінга, Ф.Шлегеля, Р.Дж.Колінгвуда, К.Маркса, В.Леніна, М.Ковалевського, Е.Дюркгейма, Н.Бердяєва, С.Франка, О.Хомякова, В.Вернадського, Л.Гумельова, К.Юнга, М.Моїсеєва, А.Аганбегяна, А.Макаренка, Б.Князева, А.Ковальова, В.Андрущенко, М.Михальченка, В.Кременя, В.Ткаченка, В.Биченкова, Б.Кудріна, В.Баруліна, М.Сєтрова, Є.Донченко, П.Штомпки, Р.Абдєєва, М.Арчер, М.Мокляка, В.Пилипенка, В.Піддубного, І.Черненка, В.Воловика, В.Воронкової та інших можна дійти висновку, що ідея соціального організму виникла як інтелектуальний засіб віддзеркалення у логічній формі мислення об'єктивної логіки саморозгортання соціального світу.

Отже, сьогодні організація суспільного життя після того, як вона пройшла обробку філософською думкою, знову має стати об'єктом ґрунтовного соціологічного аналізу. Вклад філософської думки полягає у приведенні різноманіття стану соціальних процесів, що виникають у різних сферах людського життя, мають неоднаковий масштаб, спрямованість та термін існування, до певної єдності, тобто до організаційної ідеї.

При цьому одночасне співіснування соціальних організмів з фізичними організмами не повинне спокушати соціологів використовуючи метод аналогій, поширити закономірності походження, функціонування та розвитку простої живої речовини на якісно інший її вид - розумну живу речовину.

Таким чином, дослідники наприкінці ХХ століття мають зробити альтернативний вибір у відношенні предмету соціології. Альтернатива полягає у тому, що соціологічна думка має змогу повернутись до своїх витоків, тобто визнати за свій предмет організаційний устрій соціального світу й досліджувати його на новому рівні, або ж продовжувати пошуки його й далі, кидаючись з однієї у іншу крайність.

Тим соціологам, які вважають за доцільне повернутися до організаційної ідеї устрою соціального життя, можна запропонувати цілісну концепцію саморозгортання соціального життя, яка розроблена автором на основі досягнень минулого періоду розвитку суспільствознавчої думки з урахуванням наслідків сучасної кризи. Більш докладно концепція цілісного алгоритму саморозгортання соціального життя подана у роботах автора, що вийшли протягом двох останніх років².

Вибудовуючи власну концепцію саморозгортання соціального організму, автор спирається на соціальні ідеї, викладені у теоріях соціальної інтеграції М.Вебера, «масового суспільства» К.Мангейма, «постіндустріального суспільства» Д.Белла, «стадій економічного росту», «демократичного елітизму» У.Росту і Дж.Шумпетера, «технотронної ери» З.Бжезинського, «єдиного індустріального суспільства», концепціях «деідеологізації» Р.Арона, «політичної утопії» М.Оекшотта, «колективної демократії» Ч.Бірра, «помірного проектування соціальних інститутів» К.Поппера, «соціальних інститутів як видів об'єктивної людської волі» Н.Роттенштрайха, «суперіндустріального» і суспільства «третьої хвилі» О.Тофлера, активного

¹ Вернадский В.И. Философские мысли натуралиста. - М.: Наука, 1988. - С. 77.

² Див.: Бех В.П. Человек и Вселенная: когнитивный анализ.- Запорожье: «Тандем – У», 1998. - 144с.; Бех В.П. Социальный организм: философско-методологический анализ.- Запорожье: «Тандем – У», 1998. – 186с.; Бех В.П. Философия социального мира: гносеологический анализ.- Запорожье: «Тандем – У», 1999. – 284с.; Бех В.П. Социальный организм країни.- Запоріжжя, ЗДУ, 1999.- 306с.

суспільства А.Етціоні, постреволюційного суспільства Й.Галтунга, трансформаційного суспільства Дж.Дейтора, кібернетичного суспільства Дж.Платта, постцивілізаційного суспільства К.Болдуїнга, споживчого суспільства А.Гартмана і Ф.Рісмана, суспільства світового села М.Маклюєна, суспільства без кордонів Л.Брауна, суспільства рівноваги Л.Мемфорда, «консенсусній моделі суспільно-політичної системи» С.Хантінгтона, «моделі адміністративної ефективності» В.Вільсона, «планетарного суспільства» Г.Хіршфельда, Ж.Робена, Р.Кокса, "нових форм широкого демократичного контролю" М.Харрінгтона, «Нового Левіафану» Р.Дж.Коллінгвуда, трудового суспільства, інформаційного суспільства та інших дослідженнях і думках сучасних західних та східних дослідників.

Центральною категорією даної концепції є поняття «соціального організму», яка містить у собі програму розбудови внутрішніх і зовнішніх соціальних зв'язків. Цей висновок цілком підтверджується, на мій погляд, положеннями теорії функціональної організації, яка стверджує, що лексичні одиниці мови є таким специфічним субстратом системи, який вже «задає», детермінує клас можливих структур, котрі можуть на цьому субстраті реалізуватись.

Важливою передумовою осягнення ідеї організованого устрою соціального світу є перехід дослідників до нового світогляду. При цьому треба підкреслити, що суть нового світоглядного підходу полягає у визнанні бінарності субстанції, що лежить в основі Всесвіту. Природничо-наукова картина світу, що ґрунтується на ідеї інтеграції фізичного та семантичного різновидів вакууму значно розширює рівень свободи соціологів у пізнанні взаємозв'язку матерії і духу, речовини й інформації, матерії та свідомості. Ідея життя виступає засобом опосередкування або взаємодії матеріального та духовного компонентів Всесвіту.

Бінарність підходу до основи Всесвіту поєднує у соціальному світі атрибутивні властивості фізичного та семантичного компонентів Всесвіту. У *першому випадку* мова йде про «життєвість», «імпульс до руху» (Гегель); «діяльну сторону», «діяльне співвідношення» (Маркс) між полюсами діалектичного протиріччя, як «енергійну, напружену форму, що спонукає до розв'язання цього протиріччя» (Маркс); «відштовхування», «активність функціонування», «самостійну силу реакції» (Енгельс); «рушійну силу» (Ленін). У *другому* – про декотру творчу духовну силу, яка творить із власних цілепокладань і може бути зрозумілою як всеоживляючий принцип природи та життя, як «двигитель світу» (Платон, Аристотель), «світова душа» (Платон, стоїки, неоплатоніки, Гердер, Гете, Фехнер, Шеллінг та ін.), «світовий дух» («нус» Анаксагора, «абсолютна ідея» Гегеля та ін.), «світова воля» (Шпенглер, Ніцше та ін.), «світова енергія» (Освальд), «ентелехія» (Аристотель, Дриш, неовіталізм та ін.).

Інтеграція матеріального та духовного призводить до появи нової якості властивостей універсуму – ноосфери, суть якої складає енергоінформаційне поле, зафіксоване стародавніми філософами як «апейрон», «амер». Сучасні дослідники називають таке поле оргонним (В.Райх, Л.Маркезі), телургійним, хрональним (А.Вейник), торсіонним (Є.Акімов та ін.), мікролептонним (А.Охатрін та ін.). В.Лесков називає це поле меоном. У літературі його ще називають «спінорним», «аксіонним», «андронним» та ін. Вищезазначене семантичне поле, як і поле фізичне, виконує роль того середовища, через яке здійснюється взаємодія людей між собою.

Механізм дії семантичного поля (ефіру) досить складний. Людина взаємодіє сама з собою або з іншими людьми за допомогою дискретів – слів або символів. Цей процес здійснюється шляхом породження слів (або символів) та їх розуміння. І перше і друге реалізується через контакт із семантичним полем. На мові фізики це можна сказати так: має місце випускання та поглинання квантів семантичного поля.

Духовне не тільки обумовлює формування визначеного класу соціальних структур, а й детермінує параметри їх функціонування, зумовлює, нарешті, напрям еволюції соціального цілого. Таке поле має унікальні властивості, які для нас ще майже невідомі. До них відносяться: нелокальна інформація, нелокальні зв'язки, спонтанна причинність та ще багато іншого з того, що сьогодні люди пов'язують з Абсолютним Духом, Космічним Розумом, Космічною свідомістю, Богом, Брахмою і таке інше.

Така світоглядна парадигма дає соціологам змогу розглядати соціальні системи як такі, що самі породжують свої внутрішні регулярності за рахунок неоднорідності субстанціональної основи Всесвіту. Рекурсивна взаємодія підсистем створює динамічний ландшафт, що у синергетиці називається атрактором. В умовах флуктуацій середовища, які спонукають структурні зміни з метою збереження організації, і в діапазоні, обумовленому цією вимогою, система здійснює безперервний синтез власної поведінки, яка є не що інше як природний дрейф соціальної системи.

Виходячи з того, що у процесі поглиблення знань змінюється не вихідний зміст соціального світу, а фільтр, через який він аналізується, то для отримання його сучасного образу треба застосувати якісно нову ідеологічну установку - розглядати його через призму ідеї організму.

Для опанування ідеї соціального організму дослідникам треба здійснити ґрунтовну переоцінку засобів гносеологічного аналізу соціального організму. При цьому треба повернутися до ідеї Е.Дюркгейма про те, що соціальні факти треба вивчати як *рiч*. Тут термін «рiч» розуміється як інтелектуальна сила, що здійснює зовнішній тиск на людину.

Гносеологічний аспект концепції полягає у послідовному аналізі генезису, природи, суті, змісту та форми соціального світу. Генетичний аналіз соціального явища показав, що існує морфологічна та функціональна відповідність людині як першій, так і другій природи. При цьому людина володіє можливістю перетворювати умови свого виникнення у засіб власного розвитку. Це означає, що вона стає самопороджуючим суб'єктом і функціонує як соціальний суб'єкт. Із цього факту випливає висновок, що саме

людина є основою соціального світу. Відношення субстанції як основи усього конкретно-тілесного до себе самої як суб'єкта повинно набути власного виявлення. Перехід біосфери у ноосферу явраз і є таким фактом.

Завдяки процесу морфогенезу в організмі людини визріває і стійко функціонує оригінальна форма універсуму. Структурно вона представляє собою систему польових підструктур, у яких виникає та функціонує система функціональних органів. Теоретичною підставою виділення таких конструктивів як функціональних органів нервової системи або рухливих органів мозку є роботи А.Ухтомського, пізніше переосмислені відповідно до проблем психології А.Запорожцем, О.Леонтєвим, А.Лурія та ін.

Причиною, функціональні органи в організмі людини, і, одночасно, наслідком їх функціонування є мислення. У науці самопородження органів відоме як явище аутопоезису. У ході названого процесу органи не тільки самі себе породжують, але й довготривало самі себе відтворюють. Інформаційна модель особистості людини розкриває механізм породження другої природи.

Функціональна «добавка», що виникає на стадії функціонування біологічного організму людини є людська особистість. Вона має польову форму існування. Оскільки особистість є поле, то й підключатись вона може до такого ж силового поля або полів. Такі поля можуть виникати у будь-якій точці Всесвіту і, до того ж, продукуватись та підтримуватись інопланетним Розумом. Це означає, що соціальна форма життя повинна бути універсальною. На практиці силове поле особистості приймає морфологічне оформлення завдяки атрибутивним властивостям семантичного матеріалу і стійко функціонує у структурі людського організму поряд із фізичним тілом як відносно самостійне ціле³.

Таким чином, суть особистості не є ансамбль соціальних відношень, засвоєних людиною під впливом зовнішнього тиску, а є атрибутивна властивість біологічного організму людини породжувати соціальне поле. Як онтологічний об'єкт особистість є не теоретичне відволікання, а речова чуттєва реальність, яка створює тиск на інших людей. Її «тілесна організація» є частина того «колективного тіла» або «ансамблю соціальних відношень», силового поля, часткою та «органом» якого виступає кожний окремий людський індивід.

Морфологічно зміст соціального у людині існує як сукупність її сутнісних сил, а функціонально – як потенційний соціальний світ. Потенційний соціальний світ має віртуальний, тобто ймовірнісний характер. Механізм його виходу назовні базується на *транс – акціях*. У процесі його трансценденції назовні величезне значення має середовище, яке квантує зміст соціального. Тому особистість як основа соціального світу – це не простий випадковий збіг обставин, а субстанціональна константа. Бо тоді вона не гарантувала б породження саме цього, а не іншого соціального змісту. Її стан на кожному етапі історичного розвитку віддзеркалюється у категорії історичного типу особистості.

Таким чином, людська особистість, відтворюючи у власній структурі властивості й закономірності макрооб'єктів, тим самим перетворює неорганічні умови свого буття у процес саморуху, вирішуючи тим самим протиріччя між ними та своєю життєдіяльністю. Це протиріччя і стає імпульсом розвитку соціального світу. Одночасно це означає, що соціальна форма не тільки необхідна універсуму, але й незнищувана з тієї простої причини, що знищити її - означає знищити сам Універсум. При цьому здатність соціальної системи до життя, до саморуху, і, відповідно, до змін субстанціональних умов свого функціонування виражається не лише у зміні конкретних її станів, але також у швидкості самовідтворення.

Починати дослідження соціального світу треба з вивчення природи соціального явища, і у першу чергу, з атрибутивних властивостей людського організму. Для цього треба розкрити, як у структурі людського організму при взаємопереходах «матеріальне-духовне» вивільняється інтелектуальна енергія, яка і стає невичерпним джерелом матеріалу для формування соціального світу, бо за цим стоїть багатство фізичного та семантичного Всесвіту.

При цьому треба інтелектуальне розглядати як засіб вивільнення людиною енергії, який спочатку постає як внутрішньо напружена ентелехічна форма, потім розгортається як тотальний рефлексивний процес, що виявляє себе у дійсності завдяки пульсації специфічного енергоінформаційного силового поля – егрегора. Механізм вивільнення органічної енергії для виробництва соціального матеріалу є ніщо інше як рефлексія.

Суть соціального світу постає як його внутрішній зміст виражений у єдності всіх різноманітних і суперечливих форм його буття. Завдяки дедуктивному методу послідовно розкриваються властивості інтелектуального, яке у нових умовах виявляє якісно інші властивості і тому перетворюється у нову якість, яка віддзеркалюється категорією «соціальне». Сенс її полягає у тому, що універсум спочатку виступає як пульсуюче квантово-корпускулярне поле, що виникає на базі інтеграції інтелектуальної енергії індивідів, потім проявляє себе, перш за все, у соціальному бутті як тотальний процес обміну діяльністю між людьми, нарешті, виявляє і стверджує себе на практиці через колективізм. Формою синтезу матеріального та духовного пропонується взяти *ноомен*, який не слід ототожнювати з кантовським «ноуменом» та загальнозвісним «феноменом».

³ Див.: Бех В.П. Человек и Вселенная: когнитивный анализ.- Запорожье: «Тандем – У», 1998. - 144с.

Далі доводиться, що зміст соціального це є внутрішній стан, сукупність процесів, які характеризують взаємодію утворюючих соціальний світ елементів між собою та з середовищем і обумовлюють їх існування, розвиток та зміну.

При цьому зміст соціального розпадається на дві частини: *суб'єктивну*, що постає перед нами, перш за все, як індивідуальні потенційні світи, та *об'єктивну*, що утворює особливий динамічний ландшафт, відомий соціологам як соціум. Останній, як і усі інші явища, детермінується основою та зовнішніми умовами. Основа породжує зміст соціального світу у ході загальноєволюційного процесу самоорганізації субстрату «соціальне», а умови квантують його у специфічні згустки семантичного матеріалу, що отримали назву "інтелігібельна матерія". Взаємопереходи по лінії «суб'єктивний – об'єктивний» інгредієнти є сенс розглядати як соціальне життя. У даному випадку родове соціальне життя постає як м'яке динамічне поле, що виникає у міжіндивідуальному просторі. Воно якраз і є тим суспільним середовищем або тканиною, що з'єднує людей між собою. Воно зароджується на мікрорівні, протікає на макрорівні, а «знімається» на мегарівні. Саме ця обставина, у свою чергу, зумовила «розпад» загальнотеоретичної соціології на мікро- та макросоціологію, залишивши ймовірність виникнення мегасоціології.

Самоорганізація соціуму здійснюється за рахунок колективного мислення, яке продукує знання, шляхом окультурення нелокальної інформації. При цьому знання, як логічні конструкції, зумовлюють внутрішню напругу у визначеному просторі, який займає актуалізований соціальний світ. Це досягається за рахунок того, що знання являють собою сенс (смисли), квантовані та спакетовані у ідеї. Між ними і виникають енергетичні поля. Із думок людей формується своєрідне смислове ядро, яке стає атрактором процесу породження локального соціального світу. Внаслідок дії цього ядра стихійно виникають локальні поля (осередки) соціальності.

Виходячи з того, що процесу об'єктивації тепер підлягає той же матеріал, що був суб'єктивований у структурі людини, зазначимо, що процес цей іде по тому ж алгоритму формоутворення. Він починається з того, чим завершився процес індивідуальної суб'єктивації першої природи. При цьому процес об'єктивації немов би протистоїть процесу суб'єктивації: він час від часу "обертається" і починає йти у зворотному напрямку. Так із потенційних соціальних світів народжується об'єктивований соціальний світ або соціум.

Тому вивчення формоутворення об'єктивного соціального світу на мікрорівні треба починати з аналізу умонастрою народу як вихідного моменту саморозгортання соціуму. Процес складається, як і належить при переході від однієї якості до іншої, з трьох етапів.

На першому етапі має місце виникнення соціальної психіки, яка є підґрунтям колективної свідомості, а родовим продуктом – ментальність народу. Організаційно це протікає у формі соціального хаосу.

На другому етапі опосередкування здійснюється завдяки цивілізації, що розглядається як функціональний орган соціуму. Головним продуктом тут є розподіл суспільної праці. Спільним продуктом - культура. Організаційно цей етап характеризується як соціальне середовище. Головним суб'єктом історичної дії тут виступає нація.

На третьому етапі виникають найбільш матеріалізовані продукти: продуктивні сили, праця як певний тип взаємодії людей із засобами виробництва (опредмеченої людини) та суспільство. Організаційно третя стадія є не що інше як ноосфера.

Оскільки суспільство є взаємодія засобів виробництва і продуктивної праці, то, розвиваючись навіть під впливом одного й того ж типу розподілу суспільної праці, вищезазначені продукти можуть вступати у взаємодію між собою на базі різних варіантів поєднувальних зв'язків (форм власності та форм спілкування). Саме типи зв'язку дали змогу К.Марксу виділити п'ять широко відомих формацій: первісну, рабовласницьку, феодальну, капіталістичну та комуністичну. Сьогодні, незважаючи на відкидання деякими дослідниками категорії «формація» у соціологічній літературі мова йде про неекономічну або інформаційну формацію.

Таким чином, морфогенетичний аналіз переконливо доводить, що цивілізаційний та формаційний підходи не суперечать один одному, а є аспектами загальноєволюційного процесу.

Далі треба підкреслити, що розумний характер основи забезпечує розумний характер соціуму, а умови – параметри соціальної системи. Тому подальший соціологічний аналіз торкається місця та ролі умов як детермінанти другої природи. Особлива увага звертається на наявність у зовнішньому середовищі *сил стискування*. До них віднесено національну ідею, цінності (мораль, віру - християнську, ісламську та ін.), право та ідеологію (світоглядні системи - комуністичну, ісламський фундаменталізм та ін.).

Для соціолога важливо дослідити форму соціального світу, до якої належить усе визначене. Уже саме визначення суті соціального світу як «обмін діяльністю між людьми» вимагає присутності не просто форми, а її розумної модифікації, оскільки даний процес цілеуздоджений за характером і супроводжується виробництвом специфічних розумних продуктів. Для їх розрізнення потрібно мати принципово різні види форм, а саме: процесуальну і морфологічну.

Матерія є, як відомо, дещо абсолютно абстрактне. Її польова форма тут не виняток. Якщо абстрагуватись від усіх визначень соціальної форми, то залишається невизначена інтелігібельна матерія, яка протистоїть сенсигельній матерії. Термін «інтелігібельна» означає те, що цей вид матерії, або її польова форма, досягається тільки розумом або інтелектуальною інтуїцією. Вона не сприймається п'ятьма звичайними зовнішніми почуттями як сенсигельна матерія. Для її сприймання треба мати, за виразом К.Маркса, духовні, або практичні почуття (волю, любов, почуття соборної єдності та ін.). Таким чином, соціальна форма

передбачає інтелегібельну матерію, з якою вона співвідноситься на основі слабких інтелектуальних взаємодій людей між собою.

При цьому інтелегібельна матерія повинна прийняти соціальну форму, а соціальна форма повинна матеріалізуватись, надати собі у матерії тотожності з собою, інакше кажучи, усталеності. Тому соціальна форма визначає інтелегібельну матерію, а інтелегібельна матерія визначається соціальною формою. *Перша визначеність* соціального змісту – це є соціальне життя, подане як сукупність усіх видів діяльності або суспільних відношень. *Друга визначеність* соціальної основи – бути взагалі зовнішнім змісту, байдужим до цього відношення, що і є організаційна форма. **Такою організаційною формою для забезпечення еволюції соціального життя і є соціальний організм.** Організаційна форма, з одного боку, забезпечує зберігання основних атрибутивних якостей інтелегібельної матерії, а з іншого, – досягає необхідної і достатньої здатності зреалізувати свою специфічну стадійну функцію – породжувати космічну форму життя. Реальність соціального життя полягає у тому, що вона представляє собою цілісний соціальний організм, для якого рух буде такою ж атрибутивною властивістю як тяжіння для сенсильної матерії.

Філософський аналіз доводить, що соціальний організм треба розглядати як протиріччя між особистістю та суспільством. Головний аргумент на користь цього полягає у тому, що особистість та суспільство мають специфічні механізми взаємопроникнення одне в одного. З боку особистості це хронотоп, який має властивість поєднувати просторово-часову (у фізичному вимірі - тілесну) обмеженість (сенсильну матерію) з безмежністю часу і простору, тобто з вічністю та безмежністю (інтелегібельну матерію). З боку суспільства - це соціальний хронотоп, який дістав у сучасній філософсько-соціологічній літературі назву *habitus* (П.Бурд'є), у російській практиці - це традиція. Завдяки хронотопу людини та соціальному хронотопу, межі між суб'єктивним та об'єктивним не існує. Вони досить вільно здійснюють перехід одне в одне. Це стає можливим, у свою чергу, завдяки присутності так званих медіаторів. До останніх відноситься знак, слово, символ, міф, товар та гроші. Процес такого переходу, що базується на інформаційній та речовій формах медіаторів, дістає назву соціального метаболізму.

При цьому підкреслюється, що в умовах кризового розвитку комунікаційними каналами, як з боку особистості, так і з боку суспільства, транслюються не реальні цінності, а символічні уявлення про цінності (сенси), які замінюють (і підмінюють) собою відсутні реальні цінності. Втілюючись у знак – символ, частіше у слово – «ім'я», цей сенси – ім'я стає «кодом». Останні транслюються, виявляючись чимось на зразок своєрідних масок, яким приписується незалежна цінність. Ці відокремлені від реальних цінностей сенси або «коди» живуть своїм власним життям, і відомі нам як архетипи. Єдність та боротьба особистості і суспільства є головним протиріччям соціального світу.

Далі особливо треба підкреслити, що у ході морфогенезу особистість породжує суспільство, а не суспільство породжує потенційний соціальний світ людини, із надр якого саме вийшло. Особистість продукує соціум. Суть особистості не може знаходитись за межами явища, або, точніше, «вноситься» ззовні в явище. Суть завжди повинна бути у явищі як його функціональний аспект. Суспільство тільки різко та багатократно його збагачує змістом потенційних світів інших людей. Воно «працює» за принципом трансформатора, який не виробляє електричний струм, а лише його перетворює.

На етапі свого сумісного функціонування особистість та суспільство, причина та наслідок, міняються місцями. Процес починає йти у зворотному напрямку. Особистість, яка раніше була основою, стає заснованим, а суспільство, що було заснованим, стає основою. Зміна функцій названих складових частин соціального організму вносить певну «смуту» у розуміння соціальних процесів та їх детермінант. Тому такі різні оцінки набуває особистість, наприклад, у Дж.Тойнбі та Е.Дюркгейма.

Таким чином, у соціальному організмі особистість і суспільство як протилежності у боротьбі поєднуються, а у єдності борються. У цьому випадку інтелектуальне опинилось у стані немов би розірваним на індивідуальне та колективне. Відповідно до того, як матеріальне та духовне спрямовані назустріч одне одному у *першій* природі, - точно так же індивідуальне і колективне інтелектуальні поля шукають одне одного для поєднання у *другій* природі. Цей розумний початок стримується у своїх діях тільки рецептивністю людини, з якою воно себе ототожнює, і, у залежності від відмінностей цієї рецептивності, повинні виникнути й необхідно виникають різні форми соціальної організації. Таким чином, соціальний організм є мікрокосм, що набуває буття для себе, центр другої природи - другого складника універсуму,- у якому вся соціальна реальність об'єдналась та ідеалізувалась.

Соціальний організм треба розглядати як річ і як процес. Комплексна оцінка передбачає аналіз п'яти найважливіших аспектів соціального організму: морфологічного, топологічного, функціонального, саморегуляційного та еволюційного.

Морфологічний аспект соціального організму концептуально подається як оцінка матеріалу, з якого формується соціальний організм та структури, що виникає у ході морфогенезу. При цьому одночасне існування розуму в різних формах перетворює його модифікації у єдину субстанцію, що перебуває у вічній взаємодії сама з собою. Так виникає абсолютна організація соціального життя або соціальний організм. Для висвітлення механізму формування соціального світу достатньо застосувати принцип поля, який увів у біологію А.Гурвіч, а Б.Кузін поширив його на стосунки між індивідами.

Об'єднувальною силою тут є субстанція Семантичного Всесвіту або смислосміст Розуму як загальна атрибутивна якість духовного взагалі і перетвореної індивідуальної та колективної свідомості зокрема.

Самоздійснення сенсу, схованого у продуктах – повідомленнях колективної і індивідуальної свідомості (знаннях), якраз і проявляється як зовнішній тиск на окремого суб'єкта. Саме ця обставина пояснює те, як і яким чином ідеї, за О.Кантом, або емоції, за Г.Спенсером, керують суспільством.

При цьому існує три види тиску на учасників об'єднувального процесу, а саме: *психологічний* на стадії породження соціального світу і *інтелектуальний* на стадії породження та соціальний на етапі функціонування. Вони діють у різних площинах. Засоби тиску теж різні. Якщо психологічний пов'язаний з архетипами, символами, з ірраціональним, то інтелектуальний – з раціональними продуктами – смислами. Соціальний же пов'язується з нормами, що людство створює на підґрунті досвіду або емпіричного знання та теоретичного знання.

Як жива цілісність, соціальний організм складається з системи морфологічних одиниць – функціональних органів. Вони є продуктом специфічного процесу – органогенезу. Морфогенез соціального світу на останній стадії визрівання соціального організму завершується утворенням соціального тіла. Таке тіло володіє усіма ознаками живого. Серед них такі психічні якості колективного походження, як почуття, переживання, рефлексії, інстинкти, рецептивність, рефлексивність, пам'ять, воля, свідомість, самосвідомість, соціальний інтелект та ін.

Топологічний аспект соціального визначає місцезнаходження його та систему координат, у якій розгортається цей унікальний інтелігібельний об'єкт. Тут спрацьовує гіпотеза, згідно з якою людська дійсність локалізована не у внутрішньому житті поодинокі людини і не у обіймаючому особистість конкретному взагалі-світі. Вона фактично «розташована» між ними. Згідно з теорією М.Бубера, «*між*» не є допоміжною конструкцією – навпаки, це місце і носій міжлюдської співбуттєвості, тобто соціальної морфи. Морфогенетичний процес тут відбувається по лінії «людина-людина», наводить механізми, якими досягається ця взаємодія з накопиченням «залишків». Серед них ідея діалогічної та поліфонічної свідомості (М.Бахтін), інтрасуб'єктивність та інтерсуб'єктивність (Л.Виготський), «домінанта на особу іншого» (А.Ухтомський).

Процес взаємодії людей між собою з приростом нової якості зафіксований у світовій філософсько-соціологічній думці. Так, наприклад, поняття міжіндивідуальної взаємодії – центральне поняття теорії символічного інтеракціонізму Дж. Міда, а міркування Мюнха весь час обертаються навколо поняття «взаємопроникнення». У процесі взаємодії виникає тонкий простір особистого «Я», який потребує наповнення другим «Я». Саме це взаємопересічення двох «Я» і є морфа соціального тіла. Знак виникає саме на міжіндивідуальній території.

Енергоінформаційне (семантичне) поле одночасно належить усім носіям соціальності однаковою мірою. Тому суспільство є специфічним об'єктом, оскільки існує самостійно відносно учасників взаємодії і незалежно від них. Оскільки елементи суспільства підкоряються законам топологічної логіки, то воно й саме знаходиться в унікальному топологічному просторі. Фактично суспільство являє собою континуум, на якому розміщуються сенси, що напрацьовуються людством у ході культурно-історичного розвитку.

Час існування топологічного об'єкта співпадає тут з дією. Це призводить до того, що кожен соціальний організм має «свій» час. Він стає фактором розвитку соціального організму. Категорія «простір» теж має свої особливості. Простір має унікальну властивість – він може стискатись та розширюватись, тобто пульсувати. Двічі перетворена форма має свої координати. Одна з них «теоретичне», інша – «практичне», або «слово» і «діло».

Філософський аналіз доводить, що функціонування соціального організму відбувається шляхом соціального метаболізму. Механізмами соціального метаболізму є праця та спілкування, віддзеркалення та управління. Обмін здійснюється завдяки продуктам матеріального та духовного виробництва. Це означає, що у соціальному організмі існує два кругообіги речовини, енергії та інформації. Один з них здійснюється переважно продуктами матеріального виробництва, це так званий речовий обмін, а другий – обмін знаннями. Функціонуючи разом, вони забезпечують морфогенез, функціонування та розвиток соціального тіла.

Функціонування соціального тіла приводить до появи добавки якості, якою є поява надрозумної істоти, яку слід називати надчистою соціальною реальністю. У цьому слід шукати соціологам пояснення принципу дії «невидимої руки».

На підставі аналізу класичних робіт психологів, соціологів та філософів видно, що тіло соціального організму проявляє цілий арсенал властивостей психічного походження. Для постійного виконання цієї функції виникає спеціальний морфологічний орган – її реалізатор. Якщо тут коректно застосувати порівняння з біологічним організмом людини, то мова йде про «сіру речовину» соціального організму. У соціологічній літературі це явище визнається як: «соціальний Розум», «керуючий розум», «колективні центри свідомості», «загальносоціальний розум», «єдиний соціальний розум», «глобальний мозок людства», «асоційований розум», «суспільний інтелект», «рефлексія соціуму» та ін.

При розвинутому процесі віддзеркалення соціальної організм перетворюється у рефлексуючу особу. Так виникає «Я» соціального організму, що відокремлює його від середовища і він починає оцінювати своє буття як добре/погане. Так виникає *оціночне самовіддзеркалення*.

Завдяки процесу віддзеркалення у соціальному організмі має місце диференціація «соціальної речовини». Так формується дві принципово нових його підсистеми – відображаюча і відображувана, виникають специфічні потоки внутрішньої або управлінської інформації, виникає орган управління, що

функціонує на звітній інформації та виробляє директивну інформацію, і, нарешті, формується механізм гомеостазу. При цьому зміст процесу віддзеркалення (а це смисл того, що відбувається усередині системної конструкції) знято і зосереджено в інформації, що рухається каналами вертикальної комунікації; якісним же виміром цього процесу є *цінність* інформації. Остання тим важливіша, чим точніше у ній зафіксовано стан віддзеркалюваних структур.

Далі об'єктом соціологічного аналізу має стати механізм саморегуляції соціального організму. На підґрунті інформаційного метаболізму виникає унікальна властивість соціального організму, що дістала назву саморегуляції. У залежності від трьох форм сил тиску формується три рівні саморегуляції: мікрорівневий, макрорівневий, мегарівневий та діє три типи саморегуляції: архетипічна, нормативна та смислова.

Тут також є сенс дослідити соціологічними засобами гіпотезу про те, що суть віддзеркалення полягає у тому, що воно включає в себе таку залежність між двома процесами, при якій особливості першого відтворюються у відповідній специфіці другого. Мова тут йде про віддзеркалення та систему органів саморегуляції соціального організму. Між ними виникає причинно-наслідкова залежність. При цьому вплив нижчої за ієрархією системи на вищу, віддзеркалення першої в останній фіксується у вигляді семантичного сигналу, а при зворотній дії – вища за ієрархією структура змінює морфологію нижчої структури. Віддзеркалення, протікаюче у зворотному напрямі, має інші властивості. Воно відоме як управління соціальними процесами.

Процес управління завжди відбувається на основі прийому, зберігання, передачі та переробки інформації по схемі: керована і керуюча системи, між якими циркулюють інформаційні процеси. Інформація, що надходить від керуючої системи до керованої являє собою фактор, який здійснює управління. Між органом, який виконує функцію управління, та керованим тілом складаються стосунки субординації. Виходячи з викладеного, можна стверджувати, що тут має місце інтегральний процес, який слід називати *саморегуляцією соціального організму*.

Раціоналізація поведінки соціального організму у зовнішньому середовищі диктується смислом, викликаним процесом віддзеркалювання для оцінки стану внутрішніх зв'язків. Тепер, *завдяки активізованому смислу, система саморегуляції автоматично виходить на управління можливостями соціального організму*. Смисл, який виступив як елемент системи саморегуляції, має визначальний вплив на всі можливості, які є у соціальному організмі, *стверджуючи примат цілісності над усім, що відбувається у ньому*. При цьому смисл не зводиться до однієї мети, а являє собою певну траєкторію цілей, ще точніше – певний смисловий простір, який як «атрактор» притягує, консолідує окремі обґрунтовані дії та спонукання в єдине смислове русло, з яким виникає зворотний зв'язок.

За рахунок зворотного впливу смислу породжених системних ефектів на можливості соціального організму настає час самозміннення його як цілісності. Усвідомлюючи необхідність самозміннення, він починає «гнати» процеси у зворотному напрямку – від якості необхідності до прояву можливостей, якостей живої системи. Органом управління «вибирається» з багатьох можливостей тільки та, яка відповідає збудженому смислу та загальній ситуації у системі. Це веде на практиці до того, що на реалізацію вибраного варіанту змін потрібні найменші енерговитрати соціального організму.

Про відносну самостійність органу управління соціальним організмом свідчить його власне існування. Механізмом підтримки динамічної усталеності функціонування управлінської системи соціального організму в межах її самототожності формується особлива управлінська структура в органі управління, яка у літературі одержала найменування гомеостат. Гомеостат – це базисне функціональне поняття механізму переробки управлінської інформації.

При цьому підкреслюється, що сутність регуляції у найбільш загальному випадку зводиться до локалізації соціальних процесів, які впорядковуються відносно один одного в просторі та їх циклізації у часі. Плюс до цього ще додається оцінка й переоцінка цінностей у соціальних явищах. У цьому випадку регуляція стає процесом формування відносин не тільки між процесами, але й між тими предметами, зміни яких ці процеси складають. Тим самим, коли об'єкти, які впорядковуються, знаходяться у стані руху, їх регуляція є в той же час процесом породження і самоорганізації розуму й, одночасно, організації його продуктів. Тому процес організації активних об'єктів – *це єдність процесів активізації та регуляції*.

Далі виходить, що система саморегуляції активна і при певних умовах починає працювати тільки на себе. З одного боку, це викликає явище бюрократизації, а з іншого, – вона починає формувати для себе власну систему цілей. Для формування власних цілей у неї виробляється спеціальна мова.

Соціальний організм є полем активної взаємодії двох різних інформаційних потоків: зовнішнього і внутрішнього. Принцип взаємодії тут точно такий, як і в системі «людина-середовище», тобто зовнішня інформація збуджує у внутрішньому інформаційному потоці те, що в ньому вже попередньо було. Ця взаємодія інформаційних потоків стала в останній час предметом самостійної науки – гомеостатики. У її розвиток зробили внесок багато вчених, серед яких особливо слід виділити У.Кеннона, К.Бернара, Р.Ешбі, С.Біра, Р.Харді, Г.Кассіля, В.Дільмана, Д.Саркісова, В.Новосельцева, Ю.Горського, В.Астафьєва, О.Степанова та інших.

Крім того, при постановці системою саморегуляції мети для соціального організму у останнього з'являється *ефект подвійного існування*. Суть його полягає в тому, що соціальний організм знаходиться у стані структурної напруги, яка обумовлена виникаючим протиріччям між сьогодишнім станом і станом майбутнього часу, який визначається смислом, що міститься у стратегічній меті. Але соціальний організм не

може одночасно знаходитися у двох вимірах, тобто мати великі відмінності між морфологічними параметрами та характеристиками функціонування. Він починає вирішувати задачу їх сумісництва, виходячи з настанови, бажано це для нього або небажано. Намагаючись позбавитися виникаючої напруги, соціальний організм повинен переходити від стану функціонування до фази еволюційного руху.

Саморух соціального організму - це високо динамічний процес, що відбувається спонтанно, зароджується в голові окремої людини, складаючи те, що у соціології дістало назву утворюючий хаос. Далі рух переходить у ціннісно-смыслову площину, породжуючи створююче середовище як поле майбутнього розвитку соціального світу, яке відрізняється багатством можливих варіантів свого подальшого розвитку. І, нарешті, досягає спокою в опредмеченій формі. Крім того, саморух останнього у горизонтальній площині розглядається як певний культурно-історичний процес, а у вертикальній – як несвідоме, чуттєва свідомість, свідомість, самосвідомість, надсвідомість та космічна свідомість або Розум.

У соціальному світі має місце причинність двох видів: природна та вільна. Природна причинність діє внаслідок того, що процес породження інтелектуальної енергії є цілком фізичний процес, в основі якого лежить слабка взаємодія мікрочастин між собою. Вільна причинність діє на підставі нелокальних зв'язків, притаманних Семантичному Всесвіту.

Мета, як функціональний орган, діє на основі оригінального засобу еволюції – *ідеальної форми*, що приводить соціальну систему в рух на підставі дії принципу суміщення її теперішнього та майбутнього стану.

Оскільки система саморегуляції майбутній стан продукує на основі вільного вибору із загального континууму смислів, то у еволюційному розвитку спостерігається поліваріантність та непередбачуваність шляхів саморозгортання соціального організму. Форма його визначається латентною функцією функціональних зв'язків або взаємодії людей між собою і тому фактично є незнищеною. Вона викликається потребами людей і зникає у тому випадку, якщо взаємодія їх припиняється. Звідси спостерігаються однакові форми взаємодії та управління суспільним життям у різних народів у різні часи. Латентна функція, про яку так багато пишуть соціологи, розкривається завдяки засобам, що належать третій природі – смислу. У той час психологи переважно використовують для цього ідеальну форму, соціологи – ідеал, філософи - Абсолют, теологи - Бога.

У реальності форма саморозгортання соціального світу має декілька рівнів. Звідси пояснюється багатоманіття організаційних форм, які притаманні соціальному матеріалу. Виходячи з того, що соціальні організми - це лише локальні семантичні поля, вони проявляються у світлі фізичного світу як галограми, що вставлені одна в одну. Гра внутрішніх та зовнішніх сил призводить до появи якісно нових позитивних з точки зору потенційних можливостей варіантів (модифікантів) та нездорових варіацій (мутантів).

Формоутворення та специфіка поведінки соціальних конструкцій пояснюється з морфологічного боку постійною наявністю «будівельного матеріалу», з якого він формується, та так званих символічних архетипів: сенс минулого розвитку, мислеформи майбутнього, сили тиску і т. інше.

Друга особливість - функціонального походження. Для соціального організму, як функціонального органу - минуле, сьогодення та майбутнє присутні одночасно. На підставі теорії поля можна визначити доміанти майбутнього стану, характер і напрям трансформації реальних соціальних структур. При цьому значно посилюється вплив процесу цілереалізації. Виникає потреба в обґрунтуванні та розвитку проектно-ціннісної свідомості.

У соціальному житті, у зв'язку з переходом до інформаційної фази розвитку, на перший план виходять акти реалізації гіпотез, різного роду теоретичні моделі та методологічне знання взагалі. В нових умовах необхідність виступає потоком можливостей, а реалізований проект потенційно вміщує нову варіабельну схему подальшого розвитку.

Розбудовуючи ідею організменого устрою соціального світу, засобами філософського аналізу побудовано образ родового соціального організму. Мета створення ідеального зразку соціального організму країни полягає у тому, щоб запропонувати соціологам евристичну модель соціальної реальності, яка, з одного боку, сприяла б чіткому виділенню (артикуляції) морфологічного аспекту, а з другого, – стала б еталоном завдяки співставленню, за яким можна було б судити про міру віддалення або наближення до нього підлягаючої дослідженню емпіричної реальності.

При відтворенні морфологічного аспекту родового соціального організму філософський аналіз показав, що тут треба виходити із сутнісних сил особистості та основних сфер суспільства. Функція у даному випадку розглядається як сила, що зводить складові частини у систему.

Проаналізувавши функції елементів окремо у складі особистості та суспільства, а потім створивши з одноіменних елементів компоненти, що мають свої специфічні ролі у соціальному цілому, можна, нарешті, перейти до розгляду функцій таких видів продуктів культурогенезу, як наука та техніка.

Самопородження соціального організму розглядається як процес виникнення стосунків між суспільними відносинами. Підкреслюється, що при погляді «ззовні» процес формоутворення соціального організму виглядає як момент його морфологічного створення, а при погляді «зсередини» він розкривається як процес організації – активації та регуляції руху його складових частин (елементів, компонентів, інгредієнтів та ін.).

Особливу увагу треба звернути на обґрунтування функціонуючого поля як ідеальної форми соціального організму. Соціальний організм, що саморозгортається, спрямований до ідеальної форми, перебування у якій тільки й розкриває усе багатство атрибутивних можливостей універсуму на соціальній

фазі саморуху. «Спрямовує» процес самоорганізації динамічна функція поля, що виникає у процесі слабкої взаємодії людей між собою. Семантичне поле при саморозгортанні соціального тіла поводить себе так же цілеспрямовано як і алгоритми саморозгортання тваринного та рослинного організмів. Це означає, що елементи соціального цілого розміщуються за «силовими лініями» плинного семантичного поля Всесвіту.

Цей якісно новий поворот у онтологічному аналізі польової форми життя підготовлявся теологічною ідеєю Абсолюта, ідеальною формою Л.С.Виготського, динамічно переформованою морфою А.Г.Гурвіча, смисловим хронотопом А.А.Ухтомського, біологічним полем Б.С. Кузіна, семантичним полем і навіть «семантичним Всесвітом» В.В.Налімова та Ж.В.Драгаліної, а також іншими ідеями, що йдуть у цьому напрямку.

Далі можливо перейти до створення евристичної моделі (родового) соціального організму країни, визначити момент дії його тригійного механізму. Рух у структурі суспільства по лінії економічний – антропогенний – політичний – ідеологічний елемент – пряма фаза саморуху, а у структурі особистості по лінії: ідеологічний - політичний – антропогенний – економічний елемент – зворотна фаза механізму саморуху соціального організму. Їх сума є цикл дії такого механізму. Повний цикл є час даної системи. Його слід відокремлювати від біологічного часу. Це час пульсації соціального цілого. Соціальний організм кожної окремої країни має свій ритм пульсації.

На основі вищевказаного теоретичного матеріалу про саморегуляційний аспект соціального цілого евристичну модель соціального організму країни треба збагатити системою позитивного зворотного зв'язку. У такому вигляді родовий соціальний організм дійсно сприймається як самодостатня цілісність польового походження. **Така модель здатна значно раціоналізувати діяльність національної системи управління країною, у тому числі й України.**

У ході філософського аналізу доведено, що у залежності від умов середовища локальність соціального життя приймає «свою» організаційну форму. Виділяється три організаційних рівні: предорганізменний, організменний та надорганізменний. Організменний рівень формується під впливом процесу органоценозу і має підрівні видових соціальних організмів - компоненти у структурі родового організму, ще нижче знаходяться найпростіші соціальні організми. Серед останніх треба виділити тканинні та виробничі форми соціального життя.

Соціальні організми виробничого призначення (приватної фірми, державного підприємства, закладу, організації) треба розглядати як клітини видового та родового соціального організму. Вони дістали назву найпростіших соціальних форм.

Видові (галузеві) соціальні організми виникають у ході органоценозу. Кожний з видових організмів виникає, функціонує й еволюціонує на підґрунті специфічного системоутворюючого фактору. Доведено, що для соціального організму економічного походження таким фактором є сукупна функція робочих місць, для антропогенного або соціального у вузькому сенсі цього терміну – потреби сукупного робітника, політичного – інтереси населення країни, для ідеологічного – цінності, що притаманні культурі провідної нації.

До надорганізменних утворень відносяться континентальні та міжконтинентальні соціальні структури, нарешті, планетарний соціальний конструкт. При цьому сюди відносяться локальні соціальні конструкції, що виникли за територіальною, етнічною, мовною, релігійною та іншими ознаками.

У систематизованій формі перелічені організаційні форми соціального життя створюють **сімейство соціальних організмів**. Завдяки цьому, Всесвіт створює єдину, нескінченну у часі та просторі, багатовимірну причинно-наслідкову мережу енергоінформаційних взаємодій, у якій «усе взаємодіє з усім» з різною мірою інтенсивності. Життєдіяльність сімейства соціальних організмів відбувається на основі так званого п'ятого типу фундаментальної взаємодії, що є константою Всесвіту. Носієм енергоінформаційного типу взаємодії є торсіонні поля, які мають праве та ліве спрямування, що визначає наявність правостороннього та лівостороннього світів.

Таким чином, цілісна філософська концепція саморозгортання соціального життя як протиріччя між особистістю та суспільством може стати предметом соціології. При цьому її проблемне поле практично неосяжне. Це пояснюється тим, що алгоритм саморозгортання соціального світу, який виникає і функціонує спочатку в структурі біологічного організму людини як потенційна форма соціального світу, потім, внаслідок дії механізму саморуху універсуму, трансформується у соціум – об'єктивовану форму існування змісту соціальності, - нарешті, піднімається до організменної форми, як найбільш універсального засобу організаційного поєднання у діалектичне протиріччя суб'єктивної та об'єктивної форм співіснування соціальності, породжуючи при цьому третю природу, має космічний вимір.

Головними проблемними елементами, на яких зосереджувалась би соціологічна думка, у такому випадку стали б не рівні соціологічної теорії, що є внутрішніми проблемами цієї науки, а були б елементи органічної цілісності – соціального організму.

При такому підході галузеві соціології набули б значного рівня спеціалізації, оскільки вони закріпились би за компонентами соціального організму країни й інтелектуально їх обробляли. Поступове накопичення соціологічних знань про стан та трансформацію окремих елементів соціального тіла обов'язково приведе до більш якісного розуміння його поведінки. Тоді будуть більш доступні для аналізу та оптимізації континентальні та міжконтинентальні конструкції, наприклад, Загальноєвропейський Дім, Євразійський простір, що сьогодні активно формуються на планетарному рівні.